

ความเป็นมาของปัญหา

กวีนิพนธ์ไฮกุเป็นบทกวีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นไปจากกวีนิพนธ์อื่น ๆ พบว่าไฮกุเป็นที่นิยมอ่านและแปลกันอย่างกว้างขวางในหลายประเทศ อีกทั้งยังเป็นบทกวีที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาถ่ายทอดเป็นภาษาต่าง ๆ ของกวีนานาชาติ ไฮกุได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยเช่นกัน ถึงแม้จะไม่ใช่ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักอ่าน นักแปล และกวีก็ตาม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า มีการประกวดการแต่งไฮกุสำหรับเด็กในประเทศไทยทุกปี ซึ่งจะจัดขึ้นโดยความร่วมมือของมูลนิธิเจแปนแอร์ไลน์กับมูลนิธิญี่ปุ่น

ในประเทศไทย ไม่มีการแปลบทกวีไฮกุออกมาอย่างแพร่หลายมากนัก อีกทั้งการแต่งบทกวีตามอย่างบทกวีไฮกุของกวีชาวไทยยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย ซึ่งจะพบก็แต่เพียงการแต่งไฮกุ (ภาษาไทย) ในฐานะเป็นงานเขียนในรูปแบบใหม่เพื่อความสนุกสนาน ดังจะเห็นได้จาก การแต่งบทกวีไฮกุของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ฯลฯ นอกจากนี้ การแปลไฮกุออกเป็นภาษาไทยก็ยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย เช่น จะพบอยู่ในงานเขียนเชิงวิชาการที่กล่าวถึงงานร้อยกรองของญี่ปุ่น ในการเขียนและการแปลไฮกุที่ทำอย่างจริงจังในประเทศไทยนั้น พบแต่เพียงผลงานของพจนา จันทรสันติ เท่านั้น

พจนา จันทรสันติ ได้แต่งบทกวีตามแบบอย่างสาระสำคัญของ การสร้างสรรค์ไฮกุเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้มีหนังสือรวบรวมบทกวีและบทบันทึกออกมาเป็นจำนวนถึง ๒๑ เล่ม พจนารับอิทธิพลการถ่ายทอดประสบการณ์และอารมณ์ความรู้สึกจากไฮกุ และนำมาถ่ายทอดเป็นบทกวีในแบบฉบับของตัวเอง โดยยังคงไว้ซึ่งสาระสำคัญของไฮกุ การถ่ายทอดในแบบฉบับของตัวเองนี้ เป็นการคลี่คลายรูปแบบการสร้างสรรค์ให้มีความเหมาะสมและลงตัวที่สุดสำหรับกวี

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พจนาเป็นผู้ที่สนใจศึกษาปรัชญาความคิดของลัทธิเต๋าและเซ็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากงานแปลของเขา ได้แก่ *วิถีแห่งเต๋า* (๒๕๒๑) *กุญแจเซ็น* (๒๕๑๙) *ดอกไม้ไม่จ้านรจ* (๒๕๒๒) และงานเขียน *ปรัชญาแห่งนิกายเซ็น โฟริสตีธรรม* (๒๕๒๑) นอกจากนี้มีความเป็นไปได้ว่า การที่พจนาสอนใจศึกษาปรัชญาดังกล่าวทำให้เขาได้มีโอกาสรู้จักกับกวีนิพนธ์ไฮกุ ทั้งนี้เพราะการศึกษากวีนิพนธ์ไฮกุของพจนาจะศึกษาจากผลงานแปลของ R.H. Blyth โดยมาก ซึ่ง Blyth เป็นผู้เชี่ยวชาญกวีนิพนธ์ไฮกุอย่างยิ่ง และทั้งเป็นผู้ที่นิยมแสดงความสัมพันธ์

ระหว่างไฮกุกับปรัชญาความคิดทั้งสองในงานเขียนชิ้นสำคัญ ๆ ของเขาอยู่เสมอ^๑ ดังนั้น ปรัชญาความคิดของเต๋าและเซ็นจึงย่อมมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์บทกวีของพจนานะ

ในการศึกษาคั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและกลวิธีการประพันธ์ของไฮกุเพื่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งในสุนทรียภาพของกวีนิพนธ์ไฮกุ อันเป็นสิ่งที่ทำให้ไฮกุเป็นที่รู้จักและนิยมกันอย่างแพร่หลายไม่จำเพาะแต่ในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น รวมถึงอิทธิพลที่มีต่อการสร้างสรรค์บทกวีของพจนานะ ทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา นอกจากนี้ ยังมุ่งศึกษาถึงบทบาทของปรัชญาความคิดเชิงศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์บทกวีดังกล่าวข้างต้น

วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกวีนิพนธ์ของพจนานะ จันทรสันติ กับกวีนิพนธ์ไฮกุของญี่ปุ่น
๒. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบถึงบทบาทสำคัญของปรัชญาความคิดเชิงศาสนาที่มีปรากฏในการสร้างสรรค์บทกวีของพจนานะและไฮกุ

แนวเหตุผล สมมติฐาน

กวีนิพนธ์ของพจนานะได้รับอิทธิพลจากกวีนิพนธ์ไฮกุของญี่ปุ่น ทั้งนี้พจนานะได้กล่าวไว้ในหนังสือ *ขลุ่ยไม้ไผ่* ว่า “บทกวีใน *ขลุ่ยไม้ไผ่* เป็นผลงานชิ้นเล็กๆ ที่ได้รับอิทธิพลสืบทอดมาจากสาระสำคัญของบทกวีไฮกุของญี่ปุ่น เป็นผลผลิตของโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ ซึ่งหล่อหลอมขึ้นมาจากปรัชญาเต๋าและเซ็น”^๒ ซึ่งเขาได้นำรูปแบบของไฮกุมาพัฒนาเป็นบทกวีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขาเอง

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษามบทกวีของพจนานะที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกวีนิพนธ์ไฮกุที่มีอยู่ในหนังสือรวบรวมบทกวีและบทบันทึกของพจนานะเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒๔ เล่ม และสัมภาษณ์พจนานะ จันทรสันติ ประกอบการวิจัย

^๑ พจนานะศึกษากวีนิพนธ์ไฮกุจาก *Haiku* (Vol. 1-4) และ *A History of Haiku* (Vol.1-2) ของ Blyth และจากหนังสือแปล (เป็นภาษาอังกฤษ) เล่มอื่น ๆ.

^๒ พจนานะ จันทรสันติ, *ขลุ่ยไม้ไผ่*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๕.

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและหนังสือ (Documentary Research) เป็นส่วนใหญ่ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

๑. รวบรวมและศึกษากวีนิพนธ์ไฮกุและบทกวีของพจนาน ทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา
๒. ศึกษาแนวความคิดของปรัชญาเต๋าและเซ็นที่มีปรากฏในการสร้างสรรค์บทกวีนิพนธ์ทั้ง ๒ แบบ ทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา
๓. เรียบเรียงข้อมูลและนำมาเขียนวิทยานิพนธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้เห็นการถ่ายทอดอิทธิพลทางวรรณกรรมจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง
๒. ได้เห็นความสำคัญของปรัชญาความคิดเชิงศาสนาที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์

ข้อตกลงเบื้องต้น

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยที่เป็นผลงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น (ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณะนิยานาวิน) และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย(ผศ.ดุชนิพร ชำนิโรคคานต์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบบดังกล่าว กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรโรมะจิ) เป็นอักษรไทยซึ่งผู้วิจัยขออธิบายคร่าว ๆ ดังต่อไปนี้

สระ		อักษรไทย
อักษรโรมะจิ		
(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)		
a, ā		อะ, อา
i, ī		อิ, อี
u, ū		อุ, อู

e, ē	เอะ, เอ
o, ō	โอะ, โอ
ya, -yā	เียะ, เีย
-yu, -yū	อิว, อิว
-yo, yō	เอียว, เอียว

พยัญชนะ

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
p เมื่อเกิดต้นคำ	พ
เมื่อเกิดที่อื่น	ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ	ท
เมื่อเกิดที่อื่น	ต
ts	ทึซ
ch	ช
d	ด
n	น
n (ที่เป็นพยัญชนะก่อกพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด)	
เมื่อเกิดหน้า p,b,m	ม
เมื่อเกิดหน้า k,g,w	ง
เมื่อเกิดที่อื่น	น
n' (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	น
s	ซ
sh	ฌ
z	ซ
j	จ
r	ร

Y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ง
h	ฮ

ตัวอย่างการถอดอักษรที่มีปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

อักษรโรมะจิ

Oku no hosomichi

Matsuo Bashō

Yosa Buson

Kobayashi Issa

Masaoka Shiki

kigo

kireji

giseigo

fuekiryūkō

sabishii

อักษรไทย

โอะคุ โนะ โฮะโฮะมิชิ

มะทซึโอะ บะโฌ

โยะชะ บุซัน

โคะบะยะชิ อิซซะ

มะซะโอะคะ เมชิ

คิโงะ

คิระจิ

กิเซะอิโอะ

ฟูเอะคิรวโค

ชะบิฉิอิ

สำหรับคำบางคำที่ใช้เป็นที่แพร่หลายมาก ผู้วิจัยได้ใช้ตามความนิยมโดยไม่นำระบบถอดอักษรดังกล่าวมาใช้ เช่น

ไฮกุ (haiku : ฮะอิคุ)

เซ็น (zen : เซ็น)

ซากุระ (sakura : ซะคุระ)

ซามูไร (samurai : ซะมุระอิ)